

TESTAMENT JAKO DĚDICKÝ TITUL V ŘÍMSKÉM PRÁVU A JEHO ÚPRAVA DE LEGE FERENDA

Úvod

Nikdo z nás nemá ve svém životě nic jistého, jistá je pouze smrt, která určitě jednou potká každého z nás. Smrt je tedy v našem životě jistá, nejistý je ovšem její den. Smrt fyzické osoby je objektivní právní skutečnost, která zakládá právní následky pro subjektivní práva a povinnosti, kterými byla zemřelá osoba nositelem. Některá práva jsou úzce spjata s osobou nositele, a proto zanikají současně se smrtí fyzické osoby. Majetková práva jsou práva, která se smrtí fyzické osoby nezanikají a přesahují její život. Proto je nutno tyto případy řešit a k tomu nám slouží souhrn právním norem, které upravují přechod práv a povinností ze zemřelé osoby (zůstavitel) na jiné osoby (dědicové) na základě dědické posloupnosti neboli sukcese.

Cílem příspěvku je poskytnout ucelený pohled na institut závěti jako jednoho z dědických titulů v římském právu a následně naznačit jakými směry se bude testament ubírat v rámci nového občanského zákoníku, který si v některých ustanovení vzal za vzor výše zmiňované římské právo. V rámci úpravy de lege ferenda uvede kromě dědického titulu závěti nový dědický titul v podobě dědické smlouvy, u které se předpokládá, že bude mít přednost před děděním ze závěti a ze zákona.

Obecná charakteristika dědického práva v právu římském

Stejně jako ostatní instituty známé dnešnímu právu má dědické právo své kořeny v římském právu. Základním pojmem dědictví v římském právu je dědická posloupnost. Dědická posloupnost¹ byla římskému právu známa ve dvou podobách. Jestliže dědic nabýval dědictví na základě zákona hovoříme o zákonné neboli intestátní dědické posloupnosti. Jestliže osoba dědice byla ustanovena výslovně vůlí zůstavitele, kterou vyjadřoval ve své poslední vůli, hovořilo římské právo o posloupnosti testamentární, kde delatním důvodem² se stala poslední vůle zůstavitele. Zákonná posloupnost je starší a lze se s ní setkat ve velmi raných obdobích států, avšak testamentární posloupnost velmi brzy získala převahu nad intestátní posloupností, neboť vůle zůstavitele měla vždy přednost před zákonem.

---

¹ Rozumí se jí přechod práv a povinností ze zůstavitele na dědice.

² Jde o skutečnosti, které odůvodňují převod dědických práv.

Dědické právo vycházelo ze zásady univerzální sukcese, která spočívá v tom, že dědic vstoupí do právního postavení zemřelého a přijímá veškeré práva a závazky zemřelého. Být dědicem znamenalo přijmout vlastnost, která ho charakterizovala trvale. Dědic tedy po té, co se dědicem stal, nemohl přestat jím být ³.

Římské právo rozlišovalo dědění podle práva civilního ⁴ a prétorského ⁵. Při vývoji dědického práva položil prétor stavební kámen pro vytvoření vlastní dědické posloupnosti ⁶. Vytvořil tak druhý systém dědické posloupnosti zvané jako *bonorum possessio* ⁷. Za císaře Justiniána dochází k vymizení rozdílu mezi děděním civilním a prétorským. V této době vzniká zásada „*Nemo pro parte testatus, pro parte intestatus decedere potest*“ ⁸. Z toho vyplývá, že dědění v římském právu muselo být založeno pouze na jednom delačním důvod.

Testament nebo závěť neboli poslední vůle má opravdu spoustu označení, ale každé v sobě ukrývá jednostranný právní úkon, který dává volnost vybrat některého z dědiců. S testamentární posloupností se setkáváme již v Zákoně 12 desek a dědění ze závěti mělo přednost před děděním ze zákona. Snad proto římscí právníci tak bedlivě střežili sepisování závěti, neboť mohlo dojít k neplatnosti testamentu a nastupoval by dědický titul v podobě zákona. Podstata závěti spočívala v ustanovení dědice, ale musely být dodrženy všechny pravidla:

- a) osobní povaha (závěť nemohl zřídit zástupce zůstavitele)
- b) dodržení veškerých nutných forem
- c) testamentární způsobilost

Ten, kdo chtěl zřídit testament (*testamenti facto activa*) musel mít testamentární způsobilost ⁹. Testamentární způsobilost vlastnili římscí občané, Latinové a cizinci, kteří vlastnili *ius commercii* ¹⁰, nedospělci a také ti, co nesli označení *intestabiles* ¹¹. Aktivní testamentární způsobilost neměly osoby cizího práva ¹², otroci, nedospělci. Ženy mohly činit poslední vůli až v mancipačním testamentem, protože ženám byly nejstarší formy testamentu

---

³ *Semel heres semper heres*. Kdo je jednou dědicem, je navždy dědicem.

⁴ *Ius civile* právo uznané státem

⁵ *Ius honorarium*

⁶ Prétor přiznával *possessio bonorum* civilním dědicům, kteří nemohli dědit z formálních důvodů a nebo těm, kdo si v dané situaci zaslouhovali ohled. Jednalo se zejména o manželky nebo děti emancipované.

⁷ Uvedení dědice do držby pozůstalosti.

⁸ Není možné, aby někdo zemřel, zanechav o části své pozůstalosti testament a část zůstavil posloupnosti zákonné.

⁹ *Testamenti factionem*

¹⁰ Právo uzavírat legální smlouvy

¹¹ Označení pro osobu, která odmítla svědčit o formálním právním úkonu, kterého se zúčastnila jako svědek a za trest jí bylo zakázáno pro neschopnost svědčit zřizovat testament.

¹² *Persona alieni iuris* za tyto osoby rozhodoval vždy držitel moci nad nimi

nepřístupné¹³. Testovat mohla pouze žena, které příslušelo postavení osoby *sui iuris*¹⁴, neboť v postavení osoby *alieni iuris* nemohla vlastnit majetek a závět' by byla bezvýznamná. Pokud žena splňovala předešlou podmínku mohla platně učinit testament pouze tutore *auctore*¹⁵ ((do vymizení poručenství nad ženami, výjimku v tomto směru představovaly Vestálky), ale přivolení poručníka se stávalo postupně vynutitelným¹⁶. Způsobilost se vyžadovala nejen v době zřízení testamentu, ale i po celou dobu života zůstavitele. Římské právo uznávalo výjimky, za kterých se závět' nepovažovala za neplatnou¹⁷. Pasivní testamentární způsobilost je způsobilost být v závěti uveden jako dědic a přiznávala se všem osobám, které mohli vlastnit majetek¹⁸. O pasivní testamentární způsobilosti odlišovalo římské právo *incapacitas*¹⁹ a *indignitas*²⁰. Za dědice lze ustanovit i otroka, který ovšem musí být testamentem propuštěn na svobodu. Z dědice mohl zůstavitel závěti označit i *nascitura*, který byl v době jeho smrti již počat. V závěti musel být dědic jasně a přesně označen a nebylo možno ponechat určení osoby náhodě, ale římské právo umožňovalo ponechat jméno dědice na náhodě, bylo nutno úzce vymezit skupinu, ze které dědic mohl vzejít. Římští právníci často vedly spory o osoby uvedené v závěti jako osoby blíže označené²¹.

Forma a obsah testamentu

Forma testamentu prošla dlouhým vývojem během, které se vytvořila forma řádného testamentu přístupného všem subjektům a forma mimořádného testamentu, který byl určen pouze pro určité skupiny a mimořádné situace²². Nejstarší známou formou testamentu byl již výše zmiňovaný testament zvaný jako *testamentum calatis comitiis*, kterým si dědice opatrovatel ten, kdo neměl vlastních dědiců²³. Zlomovým testamentem se stal testament

---

¹³ Jednalo se o testament *testamentum calatis comitiis* (veřejné prohlášení před pontifikem maximem komu případně majetek) a *testamentum in procintum* (vyhlášení dědice před bitvou) více viz.dále

¹⁴ Osoba nikomu nepodřízené, v soukromém právu příslušelo postavení osoby *sui iuris* majiteli otcovské moci.

¹⁵ Za spolupůsobení poručníka

¹⁶ Více Heyrovský, L. Dějiny a systém soukromého práva římského. 4. vydání. Praha : J. Otto, 1910 s. 992

¹⁷ Šlo o případy, kdy testátora postihla duševní choroba nebo pozbyl schopnosti mluvit. Ostatní případy znamenaly vždy neplatnost testamentu.

¹⁸ Osoby podřízené cizímu právu mohly být uvedeny v závěti jako dědicové, ale veškerý získaný majetek nabývaly pro svého *pater familias* a nebo pána.

¹⁹ Jedná se o nezpůsobilost testamentem uvedeného dědice nabýt dědictví. Jednalo se zejména o svobodné a bezdětné.

²⁰ Dědic nebyl dědictví hoden , neboť se nějakým způsobem úmyslně projevil vůči zůstaviteli (urazil zůstavitele a nebo ho zabil)

²¹ *Personae incertae* se považovaly z počátku také právnické osoby s výjimkou římského státu, který byl způsobilý dědic již od nejstarších dob. Později se způsobilost rozšířila na kostely a zbožné dobročinné nadace.

²² Důvodem pro přijetí mimořádného testamentu byla ochrana vyšších zájmů a nebo snaha ochránit slabší stranu.

²³ Jednalo se o „adopci“, pro případ smrti, kdy *pater familias* přednesl formuli před shromážděním zvaným jako *Comitia calata*.

mancipační²⁴, který vypracovala jurisprudence, která zde uplatnila ustanovení Zákona 12 desek o mancipační nunkupaci. *Pater familias* přenesl mancipací²⁵ majetek na rodinného důvěrníka a ústně prohlásil komu mají tyto věci připadnout po jeho smrti²⁶. Mancipační testament se stal ústní formou jmenování dědice a vedle této formy závěti začíná vznikat písemný testament mancipační, kde ústní prohlášení *pater familias* je nahrazeno listinou, která obsahuje zůstavitelovu poslední vůli. Tato listina byla předkládána při mancipačním obřadu sedmi přítomným osobám, které nebylo nutno seznamovat s obsahem listiny. S písemným testamentem se setkáváme až době přetorského práva, kde ho vytvořil městský prétor poskytováním držby dědictví osobám, který příslušelo postavení dědice podle civilního práva, ale nebyla zde dodržena forma podle civilního práva. V době císaře Justiniána dochází k ustálení právní úpravy, která testaments dělí na veřejné a soukromé. Soukromé závěti se dále dělí na řádné, mimořádné, ústní a písemné. Veřejný testament požadoval účast veřejného činitele. Zůstavitel tedy svoji poslední vůli projevil do protokolu před soudem nebo listinu obsahující poslední vůli odevzdal v kanceláři císaře se žádostí o její uložení. Soukromý testament vycházel z mancipačního testamentu a ústní testament spočíval v tom, že zůstavitel svoji poslední vůli srozumitelně před svědky, u písemného testamentu bylo nutno odevzdat listinu s prohlášením, že obsahuje poslední vůli. Svědkové listinu podepsali a zapečetili svými pečeti. Pokud byla závět psaná vlastní rukou²⁷ nemusel zůstavitel připojovat svůj podpis. Jeho podpisu podle potřeby u testamentu *allografního*²⁸. Římské právo za mimořádný testament považovalo závěti učiněné vojákem před bitvou²⁹, *testament ruri conditum*³⁰.

U testamentu v římském právu musela být dodržena nejen forma, ale i obsah. Obsah testamentu uvedení dědice bylo základním pilířem platného testamentu. Dědic měl být podle klasického práva uveden na začátku závěti pomocí rozkazu v latinském jazyku. Později je upuštěno od těchto formalit a jméno dědice může být uvedeno kdekoli v textu, ale nemohlo nést handlivé označení. Potupné označení dědice zakládalo neplatnost testamentu. Dědic v závěti nemusel být určen okamžitě, ale jméno dědice bylo označeno v listině, na kterou se

---

²⁴ *Testamentum per aes et libram*

²⁵ Mancipací se rozumí formální právní úkon, kterým vlastník přenáší vlastnické právo na druhou osobu

²⁶ Více Kincl, J., Urfus, V., Skřejpek, M. Římské právo. 2. vydání. Praha: C.H. BECK, 1995, s. 277

²⁷ Holografní testament celý psaný zůstavitelem a také jím podepsaný.

²⁸ Závět psaná jinou osobou než je zůstavitel, a proto je nutno připojit jeho podpis. Pokud zůstavitel neumí psát listinu podepíše za přítomnosti svědků jiná osoba.

²⁹ Vojenský testament učinění v šiku, kde voják projevil neformálně svoji poslední vůli

³⁰ Testament zřízený na venkově, kde se netrvalo na formalitách, ale vyžadovala se přítomnost pěti svědků. Více Kincl, J., Urfus, V., Skřejpek, M. Římské právo. 2. vydání. Praha: C.H. BECK, 1995, s. 279

v závěti odvolával zůstavitel³¹. Zůstavitel mohl ve své závěti ustanovit pouze jednu osobu a nebo osob více. Ustanovení dědice mohlo být vázáno na odkládací podmínku, kdy k dědění docházelo až po splnění podmínky. Římskému právu byla také známá podmínka rozvazovací³². Institut ustanovení náhradního dědice³³ byl Římanům znám ve trojí podobě. Substitute obecná je ustavení dědice náhradního pro případ, kdyby první dědic nenabyl dědictví. *Pupilární substitute* je výrok určení dědice *pater familias*, který svému nedospělému dítěti za předpokladu, že by zemřelo po něm, aniž by dosáhlo dospělého věku. Ustanovení dědice choromyslnému potomkovi se nazývá jako *substitute kvasipupilární*³⁴.

Neplatnost a zrušení testamentu

Již při sepisování testamentu se mohl zůstavitel dopustit nedodržením předepsaných formulí jeho neplatnosti. Za neplatný testament³⁵ římské právo považovalo závěť vytvořenou podle formulí a práva, ale bylo na něj právní naukou hleděno jako na nespravedlivý³⁶. Takto vzniklé formy testamentu se považují za neplatné již od počátku svého vzniku. Závěť ovšem se mohla stát neplatnou až po uplynutí určité doby od svého vzniku. Zde římstí právníci rozlišovali, jestli došlo ke zrušení platnosti závěti na základě vůle zůstavitele a nebo nezávisle na ní.

O zrušení testamentu hovoří římské právo v případě, že zůstavitel odvolal svoji vůli uvedenou v závěti. Zůstavitel až do konce svého života nebyl omezován vůlí uvedenou v závěti, mohl tedy podle svého uvážení kdykoliv závěť zrušit a nebo odvolat. Testament se zrušil zřízením nového testamentu. Zrušení testamentu mohlo nastat nejen z vůle zůstavitele, ale také na základě jiných skutečností³⁷.

Římské právo vždy dávalo přednost vůli zůstavitele před zákonem. Zásadou dědického římského práva bylo dodržení poslední vůle zemřelé osoby. V průběhu vývoje došlo ke střetu

---

³¹ Mystický neboli tajemný testament nezakládal neplatnost, i když nesplňoval podmínku uvedení dědice přímo v závěti.

³² Rozvazovací podmínka odporovala zásadě římského práva *semel heres semper heres*, proto se považovaly za nedoložené a nepřípustné byly podmínky neuvěřitelné, nesmyslné. Lze se s nimi setkat ve vojenském testamentu.

³³ Dědická substitute spočívala v tom, že vylučovala, aby část jednoho spoludědice přirůstala k ostatním podílům. K tomuto kroku mohlo dojít za předpokladu, že dědictví nenabyl žádný z náhradníků.

³⁴ Více Kincl, J., Urfus, V., Skřejpek, M. Římské právo. 2. vydání. Praha: C. H. BECK, 1995, s. 283

³⁵ Nulitní testament

³⁶ *Testamentum iniustum* a docházelo k němu v případech, kdy zůstavitel nevzal v úvahu nepomitelná práva syna ve své otcovské moci.

³⁷ Jednalo se o případy, kdy do rodiny zůstavitele přišla nová osoba podléhající moci zůstavitele. Zůstavitel také mohl pozbyt po sepsání závěti aktivní testamentární způsobilost.

dvou principů římského práva a to testamentární volnost narazila na neopomenutelné dědice. Výsledkem bylo, že zůstavitel musel neopomenutelné dědice v závěti výslovně uvést³⁸. Na konci republiky se lze setkat s pojmem materiální právo neopomenutelného dědice spočívající v nároku na povinný díl, který představoval čtvrtinu zákonného podílu. Za neopomenutelné dědice byly považováni zůstavitelovi potomci, předkové a jeho sourozenci, nejprve jen agnátští³⁹, v justiniánském právu i kognátští. Jen výjimečně přicházelo v úvahu za určitých podmínek vydědění, které však nebylo tak obligatorně kauzálním právním úkonem, jako je tomu dnes v zákonné úpravě. Neopomenutelnému dědici náležela stížnost zvaná kverela, která sloužila k domožení se svého dědictví.

Římská věda položila základy dědického práva, na které navazovaly ostatní právní úpravy a římskou naukou se nechali inspirovat i tvůrci nového právního kodexu.

Testament a jeho úprava *de lege ferenda*

Hojně diskutovaný návrh nového občanského zákoníku přinese do každého právního odvětví změny a výjimku netvoří ani oblast dědického práva. Není žádným tajemstvím, že koncept nového občanského zákoníku navazuje na starší osvědčené právní úpravy a trůfám si říci, že jeho tvůrci se nechali inspirovat také římským právem. Jak jsme již říkala výše oblast dědického práva dozná důležitých změn. Nová koncepce dědictví posiluje zůstavitelovu volnost při rozhodování rozdělování svého majetku po jeho smrti. Návrh úpravy je inspirován právními řády Evropy⁴⁰. Na první pohled je zřejmé, že dochází k značnému rozšíření paragrafového znění. Tento krok má svůj význam, neboť zůstavitel po své smrti již není schopen věci ovlivnit a podrobná úprava má, co nejpřesněji vyložit poslední vůli zůstavitele.

Dědické právo je zařazeno do části třetí nového občanského zákoníku, která nese název absolutní majetková práva. Dědickému právu je vyhrazena hlava třetí. V nové úpravě dochází k rozšíření dědických titulů a tak kromě nám známých titulů dnešní úpravy přibývá dědická smlouva. Dědické tituly se mohou uplatňovat jednotlivě, ale mohou být postaveny do konkurence. Nově je zařazena systematika dědických titulů, která odráží jejich právní sílu.

---

³⁸ Zůstavitel mohl je uvést jako dědice a nebo je mohl vydědit, aby se nemohli podílet na pozůstalosti. Syn mohl být vyděděn pouze s uvedením svého jména.

³⁹ Agnátské příbuzenství bylo právním příbuzenství. Římskou rodinu tvořili agnátí, tj. všichni, kteří byli podrobeni společné rodinné moci *pater familias*. Naproti tomu kognátské příbuzenství bylo založeno na pokrevním svazku a odvíjelo se od společného předka. Významu nabylo až na sklonku republiky.

⁴⁰ Zejména rakouský ABGB a německý BGB, ale nacházíme zde i prvky občanského zákoníku v Holansku nebo Litvě.

Vzniklou- li z jedné pozůstalosti práva různým osobám založená na různých titulech, má vždy přednost dědická smlouva, pak závěť a na posledním místě se uplatní zákon. Dědění podle smlouvy nebo závěti má přednost před zákonem. Zákonodárce vždy dává přednost vůli zůstavitele před zákonem.

Závěť a dědická smlouva nesou označení jako pořízení pro případ smrti. Pokud jde o právní úpravu testamentu následuje současnou právní úpravu, ale je obohacena o zpřesňující informace. V § 1353 je závěť definována jako odvolatelný projev vůle, kterým zůstavitel osobně zůstavuje podíl na pozůstalosti jedné nebo více osobám. Druhý odstavec paragrafu sleduje výklad, kterým by nemělo docházet ke změně poslední vůle zůstavitele⁴¹. Proto se závěť nevykládá ve prospěch dědiců, ale snaží se přiblížit vůli zůstavitele. V nové právní úpravě se navrácí institut mystického testamentu známého již v době římského práva a nebo jeho úpravu lze nalézt také v ABGB.

Způsobilost pořídit závěť se neodlišuje od současné právní úpravě, kdy testovat nemohou nesvéprávné osoby. Osoby starší 15 let mohou závěť pořídit bez souhlasu zákonného zástupce pouze ve formě veřejné listiny. Zákoník zde nedává podmínku notářského zápisu jako současná právní úprava, ale je zde odkaz na veřejnou listinu. Pro osoby zbavené svéprávnosti nadále platí jejich pořizovací nezpůsobilost, ale kodex uvažuje o tom, jestliže se duševní stav zůstavitele zlepší, může zůstavitel sepsat pořízení o svém majetku ještě dříve než mu bude soudem přiznána svéprávnost. U osob, které mají omezenou způsobilost k právním úkonům v § 1387 se rozeznává dvojí situace. První odstavec se vztahuje na osoby s obecně omezenou způsobilostí, ti mohou pořizovat testament v podobě veřejné listiny⁴². Druhý odstavec se týká osob, u kterých je jejich omezená způsobilost založena na hráčské vášni, na alkoholu. Tyto osoby mohou zřizovat závěť pouze o polovině svého majetku⁴³.

Ustanovení dědice je stále důležitou součástí závěti, nový občanský zákoník ve své podobě příliš nepozměňuje. Dochází ovšem k upřesnění pravidel pro rozdělení pozůstalosti mezi závětní dědice a pravidla upravující konkurenci dědických titulů. Inspirovat se nechal úpravou známou v ABGB. Za dědice lze ustanovit také jakoukoliv neexistující právnickou

---

⁴¹ S tímto ustanovením se lze již setkat v občanském zákoníku z roku 1950, kde vykládací pravidlo se vztahovalo jen k zjištění vůle, kterou zůstavitel projevilo, ale existovaly o ní pochybnosti. Nedošlo však k doplňování nebo pozměňování věcí, které zůstavitel zřejmě chtěl, ale nedokázal je projeviti.

⁴² Použije se zde stejný postup jako u osob starších 15 let

⁴³ Tento postup je znám v ABGB, kdy se používal u marnotratníků.

osobu . Způsobilost dědit je však podmíněna lhůtou osmnácti měsíců⁴⁴ a právnická osoba musí být založena před vypršením lhůty.

Novým počinem zákonodárce je zařazení tzv. privilegovaných testamentů do naší úpravy, ze které byly vyloučeny občanským zákoníkem z roku 1950. Tato forma závěti je určena osobám , které se ocitnou v nečekané situaci⁴⁵ a nemají čas využít klasické formy poslední vůle.

Nově jsou tak upraveny úlevy při pořizování závěti pro zůstavitele v § 1401 . Úlevy se vztahují k situacím, kdy se osoba ocitne na místě, kde je v ohrožení života v důsledku mimořádné události a je zjevná obava, že zůstavitel by mohl zemřít dříve než pořídí závěť. V takovém případě je povoleno pořídít veřejnou závěť před starostou obce, případně jinou pověřenou úřední osobou, za přítomnosti dvou svědků⁴⁶ , a soukromou závěť ústně před dvěma svědky. V § 1405 je povinnost obce zajistit úschovu závěti u notáře, který sídlí v bydlišti zůstavitele. Kodex umožňuje zřídít závěť na palubě námořního plavidla plovoucího pod vlajkou ČR nebo na palubě letadla zapsaného do rejstříku v ČR jako veřejnou listinu před kapitánem nebo prvním důstojníkem za účasti dvou svědků. Pořizovatel musí mít pro takové pořízení vážný důvod, jinak má kapitán právo odmítnout jeho vyhotovení. Kapitánova nečinnost v tomto ohledu nevede k popření platnosti závěti. Konečně se jedná o úlevy pro vojenské osoby poskytované v případě války a podobných vojenských operací. Závěť sepisuje za účasti dvou svědků. Tato závěť je později odevzdána na Ministerstvo obrany České republiky. V § 1405 je povinnost subjektů, kterým byla závěť podle § 1403 a 1404 předána, předat také závěť do rukou notáře sídlícím v místě bydliště zemřelého. Pokud zůstavitel mimořádnou událost přežil považuje se tato závěť za neplatnou⁴⁷.

Kodex při zrušení závěti vychází ze současné právní úpravy, ale je rozšířenější, neboť zde byly vyslyšeny kritické ohlasy spočívající v tom, že této úpravě není věnována přílišná pozornost. Závěť se může zrušit pořízením nové závěti nebo odvoláním. Připojeno je však zvláštní ustanovení o účincích dovětky, kdy zřízení nového dovětky nemá zrušovací účinky vůči existující závěti, ledaže by z něj výslovně vyplývala jiná vůle zůstavitele. Druhým způsobem zrušení závěti je odvolání, a to může být učiněno výslovně nebo mlčky zničením závěti. Výše zmíněné pravidlo je převzato z platného občanského zákoníku, přičemž jsou výslovně stanovena podrobnější pravidla pro některé případy vyvolávající pochybnosti. Nové

---

⁴⁴ Lhůta počíná běžet smrtí zůstavitele

⁴⁵ Živelná pohroma, válka

⁴⁶ Svědkové při zřizování privilegovaného testamentu mohou být osoby starší 14 let a osoby, u nichž byla omezena svéprávnost.

⁴⁷ Viz § 1408 Nového občanského zákoníku

je ustanovení o zachování (obnovení) platnosti starší závěti, pokud zůstavitel novější závěť zničí nebo odvolá, ale starší zachová ⁴⁸.

Nakonec svého příspěvku musím zmínit institut, který byl našemu právnímu řádu znám až do roku 1950. Jedná se o dědickou smlouvu, která současnou právní úpravou není upravena, ale vyskytuje se v právních řádech Rakouska, Švýcarska nebo Německa. Dědická smlouva je dvoustranný právní úkon, kterým zůstavitel povolává k pozůstalosti druhou osobu ⁴⁹. Jelikož se jedná o dvoustranný právní úkon nemůže být tedy jednostranně odvolán. To zvyšuje jistotu dědice, že se opravdu stane vlastníkem věci uvedené ve smlouvě. Dědická smlouva však neomezuje zůstavitele po jeho život, právní následky nastávají až po jeho smrti. Pokud se dědickou smlouvou povolají manželé, nemá případný rozvod vliv na uzavřenou smlouvu, tu může zrušit až soud na návrh jednoho z manželů.

V této části příspěvku jsem pouze stručně nastínila kroky, kterými se bude dědické právo, konkrétně institut závěti ubírat. Nový občanský zákoník reaguje na postřehy, které přináší právní praxe a snaží se chránit zájmy člověka. Podle mého názoru se jedná o zdařilý počín, který se vrací k osvědčeným institutům římského práva či ABGB, přesto je zde stále otázka, jak bude na něj reagovat odborná i laická veřejnost.

Seznam použité literatury :

Bartošek, M. Encyklopedie římského práva . 1 . vydání . Praha : Panorama , 1981

Cvetler, J., Kincl, J. Právo římské . 1 . vydání . Praha : 1970

Eliáš, K., Zuklínová, M. Principy a východiska nového kodexu soukromého práva . Praha : Linde, 2001

---

⁴⁸ Shodná úprava s ABGB

⁴⁹ Tato osoba může být povolána úplatně a nebo bez úplaty

Fiala, J. a kol. Občanské právo hmotné. 3 .vydání . Brno: Masarykova univerzita v Brně – právnická fakulta, nakladatelství Doplněk, 1993

Heyrovský,L.:Dějiny a systém soukromého práva římského.Bratislava:Právnická fakulta Univerzity Komenského:1927

Kincl, J . , Urfus, V . , Škrejpek, M . Římské právo . 1 . vydání . Praha :C . H .BECK , 1995

Mikeš, J., Muzikář, L. Dědické právo. 2. vydání. Praha: Linde, 2005

Rebro,K.:Rómské právo súkromé.Bratislava:Obzor:1980

Skřejpek,M.:Latinsko-český slovníček práva římského.Praha:LexisNexis CZ,2005

Sommer,O.:Prameny soukromého práva římského.Praha:vlastním nákladem,1933

Internetové zdroje :

www.obcanskyzakonik.justice.cz [citováno 10.3.2010]